

LA UNITAT DE TÈCNIQUES AUGMENTATIVES DE COMUNICACIÓ -UTAC- Un servei pels alumnes de Catalunya amb discapacitat motriu

Carme Rosell Bultó

crosell1@piextec.es / www.xtec.es/~esoro

En aquest escrit es presentarà el servei de la UTAC, concertat pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Aquesta unitat atén als alumnes amb dificultats motrius amb la finalitat de facilitar la seva inclusió escolar, en els àmbits d'actuació de l'avaluació, l'assessorament i el seguiment dels alumnes.

INTRODUCCIÓ

Quan una persona té una discapacitat greu per expressar-se de manera oral o escrita com és habitual –amb el tracte bucofonador o amb llapis i paper– necessita la orientació i l'ajut d'especialistes. Fins fa molt poc, la intervenció anava dirigida exclusivament a l'adquisició o recuperació de la parla o de les habilitats manuals per escriure, és a dir, a rehabilitar els seus dèficits o dificultats. Actualment, nous enfocaments teòrics i empírics afegeixen altres solucions a les formes d'intervenció tradicionals, de manera que la rehabilitació de la persona i l'habilitació de l'entorn conformen una unitat que ofereix noves possibilitats a la persona amb discapacitat motriu. Així, l'especialista en comunicació i llenguatge pot incorporar a les propostes d'intervenció més tradicionals, noves estratègies basades en sistemes de signes manuals i gràfics per a la comunicació i uns mitjans tecnològics que permeten a la persona amb discapacitat comunicar-se i accedir a tants àmbits de la vida com pugui, encara que sigui d'una manera diferent de la que utilitzen les persones sense discapacitat (Basil, Soro-Camats i Rosell, 1998; Soro-Camats, Basil i Suárez, 1999).

Durant l'última meitat del segle XX, l'atenció a les persones amb discapacitat ha millorat considerablement en alguns països desenvolupats. Aquesta millora coincideix amb la preocupació de la societat per millorar les condicions de vida, amb l'especialització de professionals en l'atenció de grups minoritaris, amb la presa de consciència dels drets de les persones amb discapacitat i de les famílies, i amb els avenços i la divulgació de les noves tecnologies (Hoogerwerf, Lysley i Soro-Camats, 2002).

Aquestes noves perspectives s'han desenvolupat de manera desigual en diversos països, malgrat la importància del tema. En molts països hi ha diversos centres de recursos especialitzats en els sistemes augmentatius i alternatius de comunicació i d'accés a l'ordinador. L'Augmentative Communication Service de Canadà, el Bracke Ostergrad de Suècia i l'ACE Center d'Anglaterra són tres serveis que, amb una experiència de més de 30 anys, han servit de model en el treball de la UTAC que s'exposa en aquest escrit.

Durant la dècada dels 90 es posa en funcionament a Catalunya la UTAC (Unitat de Tècniques Augmentatives de

Comunicació), un servei específic d'informació, avaluació i assessorament sobre l'aplicació de sistemes augmentatius i alternatius de comunicació, accés a l'ordinador, i habilitació de l'entorn escolar. Actualment existeixen dues unitats més a Catalunya, una situada en el centre Palau, que atén les necessitats dels alumnes de les comarques de Girona, i l'altra amb seu en el centre l'Esperança, que atén als alumnes de les comarques de Lleida.

L'ALUMNAT ATÈS

És responsabilitat dels professionals de l'àmbit de l'educació, normalitzar i habilitar l'entorn escolar, proporcionant tots aquells ajuts i mesures d'ordre curricular, ambiental, material, personal i organitzatiu que possibilitin la participació de l'alumne amb discapacitat motriu d'acord amb les seves característiques, possibilitats i necessitats (Rosell, 1999).

Els alumnes que necessiten el servei de la UTAC, poden estar afectats de paràlisi cerebral, malalties neurològiques progressives, accidents, malalties, síndromes diversos, etc., i les seves necessitats són molt variades.

La major part dels alumnes necessiten l'adequada habilitació de l'entorn escolar per facilitar la sedestació i el desplaçament autònom. També necessitaran materials i estratègies educatives que facilitin l'accés al currículum educatiu. Alguns d'aquests alumnes, especialment en les primeres edats, presenten greus dificultats de parla que dificulten la comunicació i les possibilitats d'accés al currículum, encara que mostrin un bon nivell de comprensió. Caldrà prendre decisions respecte a l'ús de sistemes diferents i, en molts casos, complementaris de la parla, com són els sistemes de signes manuals, de signes gràfics, els ajuts tècnics necessaris, i orientar respecte a estratègies d'interacció adequades (vonTetzchner i Martinsen, 1993). En molts casos, els alumnes amb dificultats motrius presenten greus problemes de grafia que fan necessari l'ús d'un ordinador. Caldrà veure quin sistema d'accés és el més apropiat, si pot utilitzar el teclat i el ratolí convencionals, si calen adaptacions, o l'ús d'altres instruments apropiats a les seves possibilitats (McGregor, Arango, Fraser i Kangas, 1994).

Degut a les necessitats i les adaptacions que es requereixen en l'entorn escolar, s'intenta dur a terme un seguiment continuat i estretament vinculat amb els professionals dels EAP (Equip d'Assessorament Psicopedagògic) de la zona, així com amb els professionals d'atenció directa: logopeda, fisioterapeuta, mestre/a d'educació especial, tutor/a, auxiliar d'educació especial, etc.), i amb altres professionals que atenen a l'alumne: metges especialistes de la neurologia, la rehabilitació, etc.

ÀMBITS D'ACTUACIÓ I MODALITATS D'INTERVENCIÓ

La UTAC intervé amb els alumnes amb discapacitat motriu en el moment que l'EAP de la zona considera que requereix orientacions. Pot ser en el moment en que l'alumne/a s'escolaritza, als tres anys, i cal observar les seves possibilitats de desplaçament autònom, d'ús del mobiliari escolar, de parlar de manera entenedora, de manipular, etc. També es produeixen moltes consultes derivades d'alumnes nou-vinguts, alumnes amb discapacitat motriu que acaben d'arribar al nostre país, amb poca informació mèdica, educativa, etc. del seu país d'origen i que cal escolaritzar ràpidament amb els recursos més apropiats.

Les formes d'intervenció són variades depenent de la ubicació de l'alumne, en escola d'infantil i primària, IES, o en escola especial, i de les necessitats que puguin ser referides a l'entorn físic, a materials, a estratègies educatives, etc.

Les modalitats d'intervenció més usuals del servei de la UTAC són les següents:

1. *Atenció adreçada a l'alumne/a, amb la participació dels professionals i familiars, si s'escau.*

En la major part de les ocasions, els professionals de la UTAC es traslladen a l'escola, on tenen oportunitat de conèixer les necessitats de l'alumne en el seu entorn habitual i de compartir les necessitats i preocupacions que es plantegen amb els professionals de l'EAP i d'atenció directa. Quan es requereix un procés d'avaluació respecte a materials específics, especialment en tot el relacionat amb ajuts tècnics, serà necessari que l'alumne, juntament amb la família i els professionals, es desplacin a la seu de la UTAC per poder provar el material i prendre decisions al respecte. En altres ocasions, especialment quan volem observar les característiques comunicatives de l'alumne en l'entorn ordinari, caldrà poder comptar amb imatges de vídeo que podran ser analitzades pels professionals i, en ocasions, també per la família. En qualsevol cas, constatem la importància d'un seguiment continuat amb els professionals com a element clau per facilitar la inclusió escolar dels alumnes.

2. *Tallers de formació adreçats als professionals relacionats amb l'assessorament d'un alumne.*

L'assessorament dels alumnes atesos en escoles especials s'organitza habitualment en format de taller, de manera que l'assessorament es basa en les imatges de vídeo de la intervenció que aporten els professionals de 3 o 4 escoles. D'aquesta manera, els professionals tenen oportunitat de conèixer altres alumnes amb necessitats semblants i compartir amb professionals d'altres escoles especials.

També s'organitzen tallers adreçats a professionals sobre ajuts tècnics com comunicadors, sistemes d'accés, programes específics, que utilitzen alumnes assessorats des del servei.

3. *Consultes puntuals de professionals i de famílies respecte a materials, necessitats que comporta un tipus específic de discapacitat, etc.*

CONCLUSIONS

La inclusió de les persones amb discapacitat és un repte global de la societat i fa referència a tots els àmbits de la vida: l'escola, el treball, la llar, l'oci, el transport, els esports, el disseny, etc.

Arreu del món s'estan obrint millors oportunitats d'inclusió social de les persones amb discapacitat (Hoogerwerf, Lysley i Soro-Camats, 2002). El fet que la tecnologia s'hagi posat al servei d'aquestes persones i que els permeti conversar, escriure, controlar millor el seu entorn o accedir a un ordinador per desenvolupar tasques educatives o laborals és un dels factors que ho fa possible. No obstant això, aquest factor, per si sol, no és suficient; l'educació dels alumnes amb discapacitat motriu és una tasca complexa que requereix un abordatge interdisciplinari. És imprescindible la formació dels professionals i de la societat en general per aconseguir que la persona que utilitza sistemes augmentatius de comunicació tingui el màxim d'oportunitats a l'escola i fora d'ella (Soto, 1997). El servei de la UTAC pretén col·laborar en la gran tasca de millorar l'atenció i les possibilitats d'aprendre dels alumnes amb discapacitat motriu atesos a les escoles de Catalunya.

Referències bibliogràfiques

Basil, C., Soro-Camats, E., i Rosell, C. (1998): *Sistemas de signos y ayudas técnicas para la comunicación aumentativa y la escritura*. Barcelona: Masson.

Hoogerwerf, E. J., Lysley, A., i Soro-Camats, E. (2002): *La tecnología de suporto contra l'exclusió social*. Projecte europeu: AIAS Bologna onlus.

McGregor, G., Arango, G. A., Fraser, B. A., i Kangas, K. (2002): Protocol per a l'avaluació de les característiques físiques. Traduït i adaptat per la UTAC. A *L'atenció específica a l'alumnat amb discapacitat motriu*. Departament d'Ensenyament. (Original en anglès, 1994, Physical characteristics assessment. Computer acces for individual with cerebral palsy).

Rosell, C. (1999): Procés educatiu en alumnes amb discapacitat motora que necessiten comunicació assistida. *Suports. Revista Catalana d'Educació Especial i Atenció a la Diversitat*, 1 (3), 50-63.

Soro-Camats, E., Basil, C., i Suárez, M^aD. (1999): Accessibilitat a la comunicació per a persones amb discapacitat per parlar i escriure. *Suports. Revista Catalana d'Educació Especial i Atenció a la Diversitat*, 1 (3), 64-79.

Soto, G. (1997): Special education teacher attitudes toward AAC: preliminary survey. *Augmentative and Alternative Communication*, 13, 186-197.

vonTezchner, S., i Martinsen, H. (1993): *Introducción a la enseñanza de signos y al uso de qyudas técnicas para la comunicación*. Madrid: Visor.